

Rozwój liczby ludności Rudyszwałdu od XVIII wieku

Najstarsze znane informacje dotyczące liczby ludności Rudyszwałdu pochodzą z XVIII wieku. Otóż Fryderyk Zimmermann w swoich przyczynkach do opisu Śląska z 1784 roku podał, że wioskę zamieszkiwało 159 mieszkańców. Jednak na podstawie innych źródeł możemy w pewnym przybliżeniu ukazać wielkość wioski we wcześniejszych latach.

Z roku 1726 posiadamy informację z danych urzędowych na temat sumy podatku szacunkowego odprowadzanego przez mieszkańców wioski (osobno rozliczał się ze swoich rudyszwałdzkich posiadłości ówczesny ich właściciel). Gwoli ścisłości dodajmy, że podatek szacunkowy był najbardziej wydajnym spośród wszystkich ściąganych z całego Śląska a podstawą jego wymiaru było samo-oszacowanie się podatników ze swoich majątków i płynących z nich dochodów. Otóż w rubryce *Unterthanen*, czyli *Poddani*, przy nazwie *Ruderswaldt* widnieje, że cesarscy zarządcy mają pobrać w skali roku 655 Talarów, 34 Grosze i 6 Halerzy. Dla porównania przyjrzyjmy się ile powinny były płacić sąsiednie wioski. Mniej od Rudyszwałdu płaciły: Markwartowice – 362 Talary i 8 Groszy; Odra – 368 Talarów; Szylerzowice – 420 Talarów; Gorzyce - 505 Talarów i 21 Groszy; Koblów – 528 Talarów i 10 Groszy. Więcej natomiast fiskusowi odprowadzały: Hać – 715 Talarów; Olza – 787 Talarów; Roszków – 937 Talarów i 18 Groszy; Zabełków - 998 Talarów; Krzyżanowice – 1568 Talarów; Bieńkowice – 2000 Talarów. Na powyższe kwoty główny wpływ miały ilość mieszkańców i ich zamożność, więc mogły mieć miejsce sytuacje, w których wioska mająca więcej mieszkańców, ale biedniejsza odprowadzała mniej podatku niż sąsiednia osada o mniejszej liczbie mieszkańców. Przyjmując jednak, że to ilość mieszkańców miała decydujący wpływ na kwotę podatku widzimy, że spośród dwunastu porównanych okolicznych wiosek Rudyszwałd plasuje się na siódmej pozycji, czyli w środku klasyfikacji. Ścisłej – Rudyszwałd wydaje się być mniejszy od wiosek średnich ale trochę większy od małych. Uzupełnijmy powyższe dane następnymi materiałami. Według *Tabel podatku gruntowego i ludności wsi śląskich z około 1765 roku* w wiosce znajdował się folwark, 12 gospodarstw kmiecych (posiadających średnio po około kilkanaście hektarów pól), 6 zagrod chłopskich (składających się z domu i małego pola), oraz 20 chałupników (posiadających tylko chałupę na małej działce), wśród których znajdowało się czterech rzemieślników. Jeśli porównamy tę strukturę mieszkańców z analogicznymi danymi z sąsiednich wiosek, to stwierdzamy, że Rudyszwałd należał do mniejszych wsi. Bieńkowice, Tworków i Hać były około dwa razy większe, Zabełków i Szylerzowice zaliczały się do średnich wsi, a porównywalne z Rudyszwałdem mogły być Belsznica i Roszków. Mniejszymi osadami były na przykład Odra i kształtujące się wokół bogumińskiego zamku Chałupki. Wspominany wyżej Zimmermann, podaje w 1784 roku, że *Rudischwald, Ruderswalde* składał się z folwarku, 13 gospodarstw kmiecych, 21 zagrodniczych oraz 2 chałupników – razem 159 mieszkańców. Porównując powyższe dane, zauważamy, że stosunek zagrodników i chałupników w ciągu około 20 lat uległ odwróceniu. Czy jest to pomyłka Zimmermanna, polegająca na zamienieniu liczby zagrodników z chałupnikami, czy rzeczywiste zjawisko? Tego bez dokładniejszych analiz nie jesteśmy w stanie potwierdzić. Przejdźmy więc dalej. W roku 1822 J.L. Goerlitz podaje, że Rudyszwałd ze swoim kościołem, folwarkiem, młynem, 13 gospodarstwami kmiecymi, 14 zagrodnikami i 17 chałupnikami liczy 278 mieszkańców. Tak więc w czasie prawie 40 lat ludność zwiększyła się o około 75%. Było to skutkiem reform agrarnych i rozwoju rolnictwa, dającego większe możliwości wyżywienia ludności (szczególnie upowszechniania się uprawy ziemniaków).

Jeśli chodzi o Rudyszwałd w połowie XIX wieku, to według informacji z 1845 roku, podanych przez Jana Jerzego Knie liczył on 413 osób mieszkających w 80 domach. Jako ciekawostkę można dodać, że prawie wszyscy byli katolikami a jedynie 5 spośród nich było ewangelikami. Porównując z poprzednimi danymi, widzimy, że w okresie nie całych 25 lat liczba ludności wzrosła o prawie 50%! Dane W. L. Molly'ego z roku 1855 wykazują 476 mieszkańców (tym razem nie występują ewangelicy ale jest za to czterech Żydów). Podając za Felixem Triestem, w kilka lat później, w roku 1861 wioskę zamieszkuje już 534 osób: w tym ewangelik i dwóch Żydów. 10 lat później, bardzo dokładny pruski spis ludności wykazał 592 mieszkańców wioski, w tym 410 w niej urodzonych oraz 56 mieszkańców okręgu dworskiego (od urodzenia mieszkało w nim 11 osób). Razem daje to 648 mieszkańców. Nie całe 20% mieszkańców powyżej 10 roku życia było wówczas analfabetami. W czasie rewolucji przemysłowej na Górnym Śląsku, tj. od około 1830-1870 zauważamy więc skok liczby ludności o około 100%. Mimo, iż Rudyszwałd był wsią w przeważającej części rolniczą, to rewolucja ta, a raczej towarzyszące jej zjawiska (np. polepszanie się warunków życia i wzrost poziomu higieny) znacząco wpłynęły na rozwój liczby ludności. Bez wpływu na rozwój wioski nie było także przecięcie jej linią kolejową z Kędzierzyna do Bogumina, mimo, iż dopiero w ponad 100 lat później wybudowano w niej przystanek kolejowy. Aż do tego momentu najbliższa stacja kolejowa znajdowała się w sąsiednim *Annabergu* – Chałupkach.

Sprzed okresu międzywojennego przedstawmy dane z następnych spisów ludności, z lat 1895 i 1910. Według spisu z 2 grudnia 1895 roku Rudyszwałd zamieszkiwało 621 osób, z tego 90 mieszkało w okręgu dworskim. Natomiast 1 grudnia 1910 roku było w wiosce 595 mieszkańców. Z okręgiem dworskim miejscowość liczyła 673 mieszkańców. Rozwój Niemiec sprzyjał jak widać powiększaniu się liczby ludności. Dodatkowo, w latach '80 XIX wieku, do Rudyszwałdu doprowadzono następną linię kolejową, tym razem z Rybnika.

Dane z okresu międzywojennego wskazują na dalszy wzrost liczby mieszkańców. Po I wojnie światowej, gdy utworzono państwo czechosłowackie, do którego to w roku 1920 przyłączono Ziemię Hulczyńską, Rudyszwałd stał się wioską graniczną, a na drodze prowadzącej do Hacı powstały domy celne. Wioska powiększyła się także w roku 1923 o należącą dotychczas do Szylerzowic kolonię Rakowiec. W roku 1932, po likwidacji niezależności okręgów dworskich wioskę zamieszkiwało 990 osób. Ostatnie dane sprzed połączenia Rudyszwałdu z Chałupkami i Zabelkowem w jedną miejscowość pochodzą z roku 1937. Przekroczono wtedy liczbę tysiąca mieszkańców wsi – dokładnie było ich 1038! Już po połączeniu, w 1939 roku wieś liczyła 3185 mieszkańców. Co ciekawe, po połączeniu tych trzech miejscowości, nowy organizm administracyjny nie przyjął nazwy większego Zabelkowa, ani ważniejszego Annabergu (Chałupki) ale przejął właśnie nazwę *Ruderswald*. Uzyskanie granicznego położenia a także rozwój państwa niemieckiego sprzyjały wzrostowi liczby ludności. Niestety w latach 1939-1945 polityka tegoż państwa spowodowała, że Rudyszwałdowi zaczęło ubywać mieszkańców. Wielu młodzińców i mężczyzn poległo na frontach II wojny światowej. Także spośród osób uciekających przed zbliżającym się frontem nie wszyscy wrócili po zakończeniu działań wojennych.

Po wojnie i zmianie granic Rudyszwałd znalazł się w granicach państwa polskiego (w granicach wcześniejszych form polskiej państwowości wioska znajdowała się przedtem kilkaset lat temu, w średniowieczu). W bezpośrednich, powojennych miesiącach liczba ludności wsi kształtowała się następująco: 1 września 1945 roku – 678 mieszkańców. 31 grudnia tego samego roku – 690 mieszkańców. 31 maja 1965 – 705 mieszkańców. Część ludzi wracała wtedy do domów, po wojennej zawierusze, a niektórzy po przyjeździe ze wschodu, lub z czeskiego śląska znaleźli tu swoje nowe domy. Jednak od 1945 roku, aż do dziś wielu Rudyszwałdzian jako kierunek wyjazdu ze swej górnośląskiej ojczyzny chcąc nie chcąc obrało sobie Niemcy. Czy to w bezpośrednio powojennych latach w skutek antyniemieckiej polityki prowadzonej przez polskich komunistów, czy to od roku 1956 w ramach „akcji łączenia rodzin”, ale także i w następnych dekadach.

Według danych z roku 2008, w Rudyszwałdzie mieszka 771 ludzi, z których jednak wielu większą część roku spędza w pracy za granicą (np. w Austrii, Holandii, czy w Niemczech).

Kamil Kotas

20.11.2010

<http://www.rudyszwald.2ap.pl/>